

Posudek bakalářské práce (z pohledu oponenta)

téma: Komunikace s neslyšícími

autor: Patrik Hanko

vedoucí: Tomáš Samek, Ph.D.

Cílem předložené bakalářské práce je přiblížit specifika komunikace s neslyšícími. V první části autor přibližuje svou vlastní zkušenost s komunikací s neslyšící blízkou osobou a všímá si vytváření specifických znaků, jak říká „zkratek“, které se v jeho jazykově smíšené rodině, v níž převažují slyšící členové, vytvářejí a udržují (jde o zvláštní rodinný idiolekt znakové řeči). Autor v této poměrně rozsáhlé části (s. 9-23) pečlivě a zároveň čtivou formou předkládá konkrétní případy nedorozumění v rodině a způsoby, jak se k porozumění dospělo a jak vznikly vybrané znaky domácího idiolektu, které většinou navrhoval slyšící člen rodiny (kvůli neznalosti přesného znaku) a neslyšící ho přijal za součást domácího idiolektu.

Práce svým zaměřením spadá do oblasti lingvistické antropologie, především díky výzkumné otázce, kterou autor formuloval takto: „**Používají i jiné smíšené rodiny svůj vlastní znakový idiolekt? Pokud ano, jakým způsobem si vytvářejí znaky a proč.**“ (s. 24) Pro zodpovězení výzkumné otázky naplánoval a částečně i realizoval zajímavý terénní výzkum ve škole pro neslyšící v Hradci Králové. Bohužel, vzhledem ke zdravotním komplikacím, nebyl tento výzkum příliš rozsáhlý, ale z podrobného popisu pozorování i z rozhovorů s dětmi jasně vyplývá způsob práce autora i jeho směřování. Z pozorování v hodinách (jednou vyučuje slyšící učitelka, podruhé neslyšící učitel) se dozvídáme mnoho zajímavostí z průběhu výuky, autor nám sděluje své dojmy a srovnání, ale správně se obává generalizování a vyvozování jakýchkoliv závěrů vzhledem k malému počtu hodin, které mohl přímým pozorováním ve škole strávit.

Na rozhovorech je nutné ocenit především způsob komunikace slyšícího výzkumníka, který neovládá plynule znakovou řeč, s dětmi ze školy pro neslyšící. Z rozhovorů je patrný velký respekt vůči dětem, výzkumník se nestaví do role experta, který všemu rozumí, ale naopak s velkou pokorou přistupuje ke svému terénu jako někdo, kdo si je vědom své nedokonalé znalosti jejich jazyka a doufá, že se od nich něčemu naučí. Právě tímto detailem je pro mne tato bakalářská práce až příkladná.

Otázky, které autor svým informantům kladl, měly přinést odpověď na výzkumnou otázku. V zásadě je nutné konstatovat, že se tak úplně nestalo. Děti výzkumníkovi vlastně nesdělily, zda doma vznikají speciální znaky, zkratky (tedy vlastní domácí idiolekt). Je tedy otázkou, zda volba otázek pro rozhovor nemohla být lepší, zda se děti např. nebály přiznat, že na ně doma někdo ze slyšících „znakuje“ svým vlastním způsobem (vlastně chybně) a že ony ho neopravují a rozumí mu, snad i tyto nesprávné znaky použijí, aby usnadnily komunikaci. Z rozhovorů uvedených v příloze, mám dojem, že děti nemusely pochopit, o co přesně výzkumníkovi jde (např. v rozhovoru neukázal příklad nějaké zkratky, kterou on sám používá v komunikaci se svým bratrem a která je nestandardní), ale také mohl narážet na bariéru, kdy děti nechtěly neznámé osobě představovat svou rodinu v podobě, která by ji mohla ukázat v ne zcela ideálním světle (mohl by to následně interpretovat, jako že si na rodiče stěžují, že

nezvládají znakovou řeč nejlépe). Jistě by bylo dobré v takovém výzkumu pokračovat, zjišťovat více o rodinných idiolektech, které vznikají při kontaktu slyšících s neslyšícími.

Za nejzajímavější část práce považuji konec kapitoly 3.5 (Závěr výzkumu), kde se na vznik rodinného idiolektu dívá autor prostřednictvím konceptu mocenské asymetrie aplikované na komunikaci slyšícího a neslyšícího v rodině (mocnější slyšící určuje, které znaky jsou pro něj snazší, slyšící se přizpůsobuje). Tuto teorii nejen že jasně vysvětluje, ale také s ní polemizuje a staví proti ní jako argument nedostatečnou jazykovou praxi slyšících ve znakové řeči. Dochází k závěru, že:

„Je těžké rozsoudit, který z obou faktorů (zda mocenská asymetrie či nedostatek jazykové praxe) zde hraje větší roli. Zdá se mi, že se oba faktory doplňují a vzájemně umocňují, byť k potvrzení tohoto závěru by bylo třeba provést ještě další výzkum v terénu nad rámec této bakalářské práce.“ (s. 33)

Tuto část považuji za nejzdařilejší z celé práce. Byť výzkum nebyl oproti původnímu plánu zcela naplněn, autor dokazuje, že i nad jednou případovou studií a nad několika pozorováními a rozhovory se dokáže do hloubky zamyslet a své závěry také pomocí teoretických konceptů ukotvit.

Další zajímavý a nosný bod práce spatřuji v kapitole 4.4 věnované písemnému projevu neslyšících. Autor zde předkládá vlastní vhled do problematiky a zdůrazňuje velký význam nových technologií a především sociálních sítí. Díky rozšířené komunikaci neslyšících osob přes tyto sítě dochází ke zlepšování jejich jazykových kompetencí v psané češtině (více viz s. 39).

Je škoda, že v práci nacházíme gramatické chyby, nadbytečné či chybějící slovo, chyby v interpunkci. Skoro na každé straně by bylo co opravit. Z celkového hlediska však svým obsahem, rozsahem i členěním práce odpovídá požadavkům kladeným na BP, obsahuje vyobrazení některých znaků z domácího idiolektu a přílohy. Tedy můj konečný dojem z této práce je převážně kladný.

Závěr: Tuto práci považuji za zajímavou a přijatelnou, **doporučuji ji k obhajobě** a navrhuji hodnotit známou **velmi dobře**.

Pro případnou diskusi navrhuji tuto otázku:

Konfrontoval jste své závěry s Vaším neslyšícím bratrem či jinými neslyšícími osobami? Pokud ano, jak se stavěli k otázce mocenské asymetrie při vznikání rodinných idiolektů ve znakové řeči (resp. speciálních rodinných znaků a zkratk) – jsou pro ně tyto znaky spíše zpestřením, kořením v komunikaci, kterým mohou pobavit sebe či ostatní neslyšící, nebo je hodnotí kriticky jako nedokonalosti, kterými se nebudou na (neslyšící-)veřejnosti chlubit?

Mgr. Lada Viková

V Pardubicích dne 10.5.2016